

SER JOAN FUSTER

UNA LECTURA INICIÀTICA



TRANSIT



CENT de
FUSTER
1922 - 2022

LES XIFRES DE LA DELINQUÈNCIA

Un problema que mai no he vist gaire clar és aquest de les xifres cada dia més grosses que els tribunals i els sociòlegs donen de la «delinqüència» actual. Segons diuen, i ningú no ho discuteix, el nombre de «delictes» i de «delinqüents» —parle només dels «comuns», és clar— creix d'una manera globalment escandalosa: més robatoris, més assassinats, més violacions, més estafes, més... Més de tot, vaja. Les estadístiques deuen ser exactes. ¿Per què no haurien de ser-ho? I el cas és que d'això deriva un cert clima de desconcert i fins i tot de temor entre la població pacífica i domiciliària. Sembla que la cosa té una major gravetat a les grans aglomeracions urbanes. La seguretat —en les persones i en els béns— ha esdevingut bastant il·lusòria als carrers, a les cases, als bancs, als establiments de diversió. Resulta lògic, doncs, que molts veïns traguen la conseqüència que vivim en una societat sense precedents en matèria de depravació. Si hi afegim una sèrie de situacions «paradelictuoses», referibles a allò que sempre s'ha

anomenat la «relaxació dels costums», el panorama acaba d'arredonir-se i no ha d'estranyar-nos gens que les bones ànimes, habitualment de mala memòria o d'escassa informació, acaben sumides en alguna forma d'espant.

No negaré que tinguen raó d'espantar-se. Que quede això ben assentat. Però... Però crec que també convindria puntualitzar el tema, i desdramatitzar-lo. Almenys, en termes generals. El tòpic, antiquíssim, que el castellà Jorge Manrique deixà estipulat en uns versos d'aire paremiològic, «*cualquier tiempo pasado fue mejor*», caldria que fos contínuament contrastat amb un altre, domèstic per a nosaltres en la seua formulació, que seria el de «sempre han tingut bec les oques». No vull situar-me ara en un pla anhistòric, sinó, al contrari, en un terreny de mera historicitat. No intente afirmar que hi ha una «natura humana» irreversible – en part, sí que ho és– i que els condicionaments socials a penes hi compten. Voldria, senzillament, posar en dubte que ara tot va més malament que mai –i potser sí– i que, per tant, hauríem d'enyorar el passat. Amb el títol de *Sempre han tingut bec les oques*, un barbut de la Renaixença, o modernista, ja va exhumar una pila de documents curiosos dels nostres arxius per demostrar que, en efecte, la cràpula no era exclusiva de la seua

època, una època altrament –o aparentment– més suau que la nostra...

Una simple comparació entre el «*cualquier tiempo pasado*» i avui faria evident que els veïnats de l'Edat Mitjana o del Renaixement o del Barroc, i els pseudo-puritans del XIX, es comportaven, si fa no fa, com els d'ara. ¿Robatoris, assassinats, violacions, estafes? Tants com en vulgueu. I he eludit a posta el XVIII, perquè té mala fama de llibertí i de revolucionari. Els erudits ho saben. No podem reconstruir les estadístiques d'aquells segles, perquè la paperassa judicial o no ha sobreviscut o encara està per explorar. Però els testimoniats certificats abunden, i són prou simptomàtics per induir-nos a conjectures fiables. Em fa la impressió que la diferència radica, d'entrada, en dos punts poc analitzats. D'una banda, hi ha el dels percentatges: la quantitat de «delictes» comesos ara mateix –que s'estan cometent–, computada en relació amb la demografia, ¿serà superior a la «delinqüència» quotidiana de fa dos-cents, cinc-cents anys? D'altra banda, hi ha la repercussió publicitària: una violació quatrecentista es reduïa a un comentari de família o de barriada, mentre que la idèntica «figura de delicte», avui, és esbombada de seguida pels diaris i les ràdios, com a mínim.

Aquestes objeccions –metodològiques, si més no, per a sociòlegs i historiadors– trobe que són vàlides. I molt. Els nostres avantpassats no es mamaven el dit. Ni la «violència» –tot delictes és violència– és un subproducte del cine o del telefilm especialitzats, ni d'allò que en diuen la pornografia. Des del «dret de cuixa» –dret o fet– medieval als «concursos de culs» que organitzaven el senyor Duran i Bas i els seus amigots, com conta Pla, la gamma de «violències» antigues és gloriosa. Algú l'hauria d'investigar, d'estudiar. Si saltàvem a un altre nivell, probablement no hauríem d'exclamar-nos tan horripilats davant les matances de Hitler: Àtila o Genguis Khan en degueren ser un equivalent bastant equilibrat, i Déu sap quants altres personatges memorables, moros i cristians, xinesos i africans, que no són cap secret per a ningú. Idi Amin, salvades les proporcions, haurà matat tanta gent al seu abast com Àtila, Genguis Khan o Hitler. Si la seua àrea d'acció fou més petita, això és secundari. I qui diu Amin, diu Stalin, o Bokassa, o Napoleó, o Disraeli, o Truman... Però això no sol passar per «delinqüència». És «política». La quantificació dels «delictes», de cara al públic, demana que s'aclaresquen els percentatges. I que es tinga en compte la publicitat.

Una altra qüestió és el «com»: com matava Hitler els seus jueus, amb cambres de gas, metralletes, etc., quan les hordes d'Àtila i de Genguis Khan havien d'actuar amb l'artesanía de degollar cap per cap, operació més lenta i laboriosa. L'avantatge actual de l'instrumental per a matar gent –públic o privat– és enorme: cal consignar-ho. I similarment amb les estafes, per exemple: el gloriós Bernat Metge, que arribà a ser empresonat per corrupció de l'erari públic, ¿quines esperances podia tenir de fer-se ric, si les relacionem amb els voluminosos embolics –no vull citar-ne cap– que es produeixen i reproduïxen en els estats burocràtics? L'aparició del «lumpen» i els desplaçaments de mà d'obra del camp a les ciutats industrials, són totes unes altres novetats. O novetats a mitges. I la carretera, homicida. I la putrefacció del medi ambient. I la desídia d'acudir a salvar vides en un accident de foc, de malaltia urgent, de l'eterna gana insaciada dels miserables... També hi ha «delictes» que haurien d'haver deixat de ser delictes, no ens enganyem. Els codis penals són lleis «de classe», i més que «de classe»: de prejudicis, sovint compartits, ¡ai!, per les classes contraposades, tècnicament «antagòniques». La «relaxació dels costums», des d'aquesta perspectiva, fa riure. Els «costums» sempre han estat «relaxats», llevat dels anacoretes, i encara en

no tots els casos. La fatalitat dels «costums» és «relaxar-se». El drama dels juristes –magistrats, advocats, legisladors– serà adaptar les «figures de delictes» a la realitat. I pensar si el «delicte» pot ser substituït per una altra cosa. La qüestió és complexa. Quasi ningú no s'enfronta amb aquesta perplexitat.

(Publicat l'octubre de 1979 a *Serra d'Or*)

De Punts de meditació

OBSERVACIÓ D'UN 'VOYEUR'

Potser la «raça» millora. O m'ho sembla, a mi. Note que cada estiu, a vora mar, la multitud balneària resulta una miqueta més digna de ser mirada. Fa uns anys, quan les autoritats franquistes començaren a fer els ulls grossos en la qüestió de la «moral» diguem-ne «turística», l'espectacle era horrorós. Hi havia, sí, els cossos joves, generalment gràcils, de cuixes egrègies i torsos temptadors. Però les persones d'una certa edat —dels trenta cap amunt— solien fer pena: hi abundaven les mamelles penjolloses, els culs incommensurables, les panxes agressives, els bíceps flàccids. Eren els residus de l'obesitat urbana, o, al contrari, també, les conseqüències d'una flacor malaltissa i així mateix procedent del món asfaltat. I eren, sobretot, la fatalitat dels anys. Tot això que ni tan sols arriba a cridar-nos l'atenció quan el veïnat va vestit com déu mana, es convertia en escandalós des del moment que es llleva roba. L'escultor Manolo Hugué solia afirmar que «el cos humà és gòtic»: deforme. Una opinió massa

pessimista, és clar. En tot cas, tampoc no és «grec». Siga com siga, la cosa va prenent un aire bastant més consolador. La ventripotència dels senyors disminueix, gràcies a la dietètica, al tennis o a ves a saber què; les senyores aguanten amb una relativa elegància el propòsit de dissimular les seues ruïnes físiques, amb l'ajuda de cosmètics, de fàrmacs, de massatges. Més val així. I el cas és que, moltes d'aquestes senyores, molts d'aquests senyors, no arriben encara a eliminar els seus *michelins*, i els exhibeixen sense vergonya. Potser pensen, com aquell personatge de la cort de donya Germana de Foix: «¡Bé està la carn sobre els ossos!»... Però –vull insistir-hi– el panorama canvia ¡Que vaja a més! Una «platja» agradable no solament la constitueixen la mar i l'arena, el paisatge i els restaurants, els xalets i l'eclipsi dels capellans: la qualitat «corporal» dels clients hi és decisiva. I, si no, pregunteu-nos-ho als *voyeurs* com jo...

De Notes d'un deficiós

DEL CIRC

¿Inútil? Sí, és clar: l'esforç i el risc no hi tenen justificació. El gest es consuma en el buit, sota els llums comercials i bruscos de la pista, enmig de molts ulls que potser no saben mirar. Hi ha un silenci espés, una mica tèrbol, de respiracions contingudes. O no: la xaranga ataca un aire alegre, de solfa anònima i subalterna, per paradoxa. El circ és el circ, al capdavant. I ells, els «artistes», s'hi juguen la vida. El moviment temerari crispa l'espai i, tanmateix, sembla acomplir-se amb una precisió freda, impàvida, neutra. És el «número» de cada dia: un ofici com qualsevol altre. Però «ells» s'hi juguen la vida. La gent ha vingut a passar-hi l'estona –la tarda, la nit–, i no ho acaba d'entendre. Ho entén a mitges, en tot cas. Ha pagat l'entrada, i això és tot. Ha vist com hi desfilaven el domador i l'*écuyère*, el malabarista i el *clown*, les bèsties dòcils i els trucs divertits: una il·lusió darrere l'altra. Ara és el torn dels acròbates. L'exercici fa la impressió de ser encara una habilitat, una habilitat més. Els músculs,

entrenats, responen com un mecanisme infal·lible. El públic no endevina quina energia els innerva, quina voluntat els regeix. El salt, la giravolta, l'equilibri, tot, ací és «mortal». De vegades ho anuncien als cartells: uns homes s'exhibeixen en el perill de morir –de matar-se–. L'espectacle hauria de ser patètic. No ho és. Si mai s'esdevé una desgràcia, l'accident no tindrà cap repercussió. Ben mirat, els artistes de circ no són ningú, ni tan sols tenen un nom capaç de ser recordat. Tant se val. Sempre hi ha un déu que els protegeix. Quan acaben el «número», somriuen i estenen els braços en una actitud afable. Estan cansats i volen dissimular-ho. Els altres aplaudeixen. El seu jornal és magre: uns pocs diners i la memòria d'aquests aplaudiments. Es retiren. I demà hi tornaran. De poble en poble, la caravana del circ passeja la seua petita aventura, i ells, els artistes del trapezi, de la corda fluixa, de la gimnàstica exasperada, reiteren l'heroisme banal. Van i venen amb la mort als talons. Fins que arriba el moment que ja no poden resistir-ho. Perquè els atletes envelleixen tan estúpida­ment com els notaris o els canonges...

De Sagitari

RÀPIDA TEORIA DEL PORRO

Confesse que mai no m'ha interessat «fumar», i no sé per què. Ho he provat cinc, deu, vint vegades, i sempre he retornat als meus tòxics subalterns, el tabac ros i el whisky. Deu ser cosa de l'edat. Però l'espectacle del porro m'apassiona. El trobe fascinant. Hi ha, per començar, el ritual de confeccionar-lo: és una operació meticulosa, que comporta calibrar la dosi de l'«herba» o el «xocolate», o la «merda», i barrejar-la amb els brins del tabac convencional, i enrotllar-ho tot amb un full de paper de fumar arcaic, d'una ja insòlita marca d'Alcoi. El resultat sol tenir un aspecte de botifarra, en el mal sentit de la paraula. Després, algú l'encén. L'iniciador fot una xamada, i de seguida posa cara d'èxtasi. És mentida, naturalment. La droga –si és droga, que ho dubte– no ha pogut produir-li un efecte tan immediat. El porro passa a la boca de l'amic del costat, que fa uns ulls decadents, d'una presumpta somnolència gloriosa. I passa a la boca següent, i a l'altra, i a l'altra... A tot estirar, el porro dura un

parell de rondes. Els consumidors, si no «viatgen», ho simulen. Oscil·len entre l'eufòria i la laxitud. I fa bonic. Però és evident que la droga, consumida tan modestament, no ha pogut commoure'ls. Potser un porro individual serà tota una altra cosa: el porro col·lectiu, però, és el més habitual, i suscita escenes increïbles. La meua conclusió és que la droga no és l'ingredient «herba-xocolate-merda», sinó la bava que cada consumidor aplica al cigarret, i que progressa a cada xuplada. Només Déu sap quants bacils passen d'un individu a l'altre. Tot són baves: el porro només n'és l'excusa. Freud, d'haver-ho presenciat, ens hauria fornit d'un «complex» més. O potser ho hauria inclòs en l'apartat de la «sexualitat oral». La porreria pobra s'accontenta amb les baves... ¡No hi tinc res en contra, alto! ¡I per molts anys!

Agost, 1979

De Notes d'un desficiós